

Hälsotillståndet 1916 i Västerbotten

Förste provinsialläkare Harald Forssmans rapport om det allmänna hälsotillståndet i Västerbotten 1916 publiceras i Skelleftebladet 5/6 och 8/6 1917. Här är verksamhetsberättelsen i ett moderniserat sammandrag.

1931 Förste provinsialläkare Harald Forssman (1877-1969).

(Porträttgalleri från Kristianstads län, färglagd)

Husen är för dåligt byggda

Byggnadssättet inom länet och särskilt inom lappmarken lämnar mycket att önska. Allmänt så slarvas det med grunden som ofta ligger direkt på marken. Höst och vår sker därför förskjutningar och då blir väggarna otäta, tapeterna spricker, kakelugnarna förskjuts och osar ständigt, fönstren blir otäta och dörrarna slå sig.

Husen är ofta illa ombonade, kalla och dragiga. Om det finns innanfönster är de sådana att de inte går att öppna.

Bostäderna är för trånga

Arbetarbostäder är ofta dåliga och saknar tillräckliga utrymmen. Det är önskvärt att varje familj hade ett rum till utom köket.

Där nattskift förekommer så är detta nödvändigt för att arbetaren ska kunna att sova ostört under dagen.

Även om det i länet är sed att ligga i köket så bör det finnas ett annat rum i händelse av t.ex. sjukdomsfall.

Lungtuberkulosen är tyvärr ganska utbredd inom kustsocknarna och särskilt i dess industrisamhällen. Inget bidrar mera till spridande av denna sjukdom än detta intima sammanboende, där hela familjen är hänvisade till köket och där måste packa ihop sig flera i samma säng.

Seden är dessutom att packa ihop sig i köket även om det finns andra rum

Ca 1930 Trångbott hem (Nordiska museet, färglagd)

Förvaringsutrymmena för dåliga

Ur hygienisk synpunkt borde varje hus ha en varm, tillräckligt rymlig garderob. Ofta saknas även en så nödvändig sak som skafferi.

Behovet av källare är i allmänhet illa tillgodosett i arbetarbostäderna. Det blir en kännbar förlust, om årsförrådet av potatis förstörs genom att källaren fryser.

Utekällarna har visat sig vara sämst. Dessutom tycks träsvamp ha lättare att nästla sig in i dessa på grund av deras dåliga ventilation.

Det är att föredra en källare under huset. Nedgången bör dock inte vara genom en lucka i köksgolvet då detta medför golvkyla och källarlukt.

Det är bättre att ha en ingång utifrån. Eller ännu hellre från förstugan. Det kan vara genom dörren till trappskrubben.

Olämplig uppvärmning av skolsalar

I skolorna är en ofta förekommande anmärkning att uppvärmning sker med kamin, som placerats alldeles inpå barnen. En stor plåtskärm bör placera på lämpligt avstånd från kaminen för att skydda de närmast sittande barnen för värmestrålningen.

Usel personlig hygien

Den personliga renligheten är mycket låg. Underkläder och strumpor får sitta på även på nätterna.

De allmänt använda skinnfällarna är svåra att hålla rena och bidrar säkert till spridande av smitta och ohyra.

Badning förekommer sällan. Åtminstone vintertid.

I Malå finns det två ställen där folk och boskap vistas under samma tak. De är dock skilda åt genom en avbalkning.

Många missbruk

Kaffemis bruket (!) uppges samstämmigt vara mycket stort och har trots dyrtiden och prisförhöjningen inte avtagit.

Även missbruk av tobak och snus är mycket vanligt.

Spritbruket uppges att i allmänhet vara i avtagande. Men Lazarol, Universal m.m. förtärs med förkärlek i berusningssyfte och på vissa orter i påfallande hög grad.

*Lazarol var avsett för sårrengörning. Men den innehöll 40 % alkohol! Det var tillsatt medel för att göra den odrickbar men genom att spä ut den eller blanda med annat så gick det att dricka.
(Digitalt museum)*

Maten illa lagad och enförmig

Behovet av hushållsskolor för att lära ut enkel matlagning är därför stor. Landstinget har beviljat anslag till skolkökskurser.

Kvacksalvare

Kvacksalveriet av kringresande homeopater förekommer på vissa orter. Särskilt utmed järnvägen och i en del större kyrkbyar inne i landet.

Genom den nya kvacksalverilagen anses de ha fått ett lagligt skydd för sin verksamhet om det inte kan bevisas att de gjort någon annan skada mer än att de lurat allmogen på deras pengar.

Barnmorskor

Vid repetitionskurserna för äldre barnmorskor vid Södra Barnbördshuset i Stockholm har tre av länets barnmorskor deltagit under året.

Apoteken

Samtliga apotek i länet sköts omsorgsfullt. Det i Burträsk har inflyttat i nya lokaler. I slutet av året beviljades ett nytt medikaments förråd i Robertsfors som kommer att öppnas 1917.

Inställd skolgång

P.g.a. smittosam sjukdom har skolgången ställts in under en i allmänhet kortare tid i Byske, Norsjö, Malå, Jörn och Nysätra distrikt.

Skellefteå stad

I den nyinkorporerade stadsdelen Norrböle fås vatten från grävda brunnar och rörbrunnar. En brunn har fått anmärkningar förekommit varför den grävts igen.

I staden har det under året utförts sex desinfektioner för att rengöra drabbade hushåll. Två av dem för tuberkulos.

Fem personer i staden har drabbats av difteri. En provisorisk epidemisjukstuga har öppnats invid sockenkyrkan med ett biträde från lasarettet som sköterska

Kikhostan har varit besvärlig och krävt flera dödsoffer.

I staden finns sex sinnessjuka och tre sinnesslöa.

Bureå

1920-08-09 Patienter utanför sjukstugan på Strömsholm i Bureå (Maja Åström/Skellefteå museum, färglagd)

Det har byggts en tuberkulosjukstuga för 12 sängar. Där intas dels sådana personer som väntar på att få komma till sanatorium, dels sådana, som inte kan vårdas i hemmet utan risk för att smitta friska anhöriga.

Burträsk

1902 Sjukstugan i Burträsk. Den om- och tillbyggdes 1932 (källa Skellefteå museum, foto Maria Forsberg)

I Burträsk sjukstuga har golvet i korridoren oljemålats, köket strukits med linolja och en träbro tjärats.

Gardiner har skaffats till sjuksalar och dagrum. Rullgardiner saknas i sjuksalarna och sköterskans rum och bör ovillkorligen anskaffas.

Nätfönster bör skaffas för att utestänga flugor som det sommartiden finnas massvis av på grund av närheten till ladugårdar.

Slaskavlopp borde dras till operationsrummet och köket.

Varmvattenkaminen är brunmålad inuti och lämnar brunt vatten.

En matta för avtorkning av fötterna bör anskaffas. Likaledes en billig trädgårdsmöbel, så att patienterna sommartid kan sitta ute.

I Burträsk har provisorisk epidemisjukstuga funnits att tillgå i Åbyn, 2 km från kyrkbyn. Epidemisjuksköterska har tjänstgjort hela året.

Byske

Ca 1925 Byske Sjukstuga (August Jensen/Skellefteå museum, färglagd)

I Byske sjukstuga har kök och badrum målats.

Vattenfrågan bör lösas då dricksvatten måste hämtas från annan tomt och badvatten bäras upp från älven.

Golvet i likboden bör fernissa då även obduktioner görs där.

Operationsalen är omöjlig att värma under vintern och saknar operationsbord. Slaskavlopp bör anläggas där. M.m.

I Byske epidemisjukstuga bör slaskavlopp anläggas. Vattenledning vore önskvärd men är nog svårt att åstadkomma.

I likboden bör golvet fernissas och väggar och tak oljemålas.

Norsjö

Ca 1925. Norsjö sjukstuga byggd 1892 (När sjukvården kom till norr, färglagd)

I Norsjö sjukstuga har inget åtgärdas av det som det anmärktes på förra året.

Varmvattnet ur rören är chokladbrunt och slaskavloppen från operationsrummet, köket och slaskrummet fortfarande igentäppta.

Korkmattor borde läggas in i sjukhuset. Ett nästan färdigt rum på vinden bör inredas för att få ett isoleringsrum.

På ett par ställen som i operationsrummet så är yttertakets så dåligt att regnvatten runnit in.

Elektriskt ljus bör installeras.

Stig Sandström, stigsand49@gmail.com